

INHOUDSOPGAVE

Voorwoord	5
Voor de kringleider	7
Opbouw van de Bergrede	8
Introductie op de Bergrede	10
Bijbelstudie 1 – Het begin van Jezus’ verkondiging	15
Bijbelstudie 2 – De zegenspreuken	22
Bijbelstudie 3 – De taak van Jezus’ volgelingen	31
Bijbelstudie 4 – De echte betekenis van Gods regels	37
Bijbelstudie 5 – Aalmoezen geven	43
Bijbelstudie 6 – Bidden	49
Bijbelstudie 7 – Vasten	54
Bijbelstudie 8 – God en zijn koninkrijk centraal in je leven: deel I	59
Bijbelstudie 9 – God en zijn koninkrijk centraal in je leven: deel II	67
Bijbelstudie 10 – Twee wegen en twee poorten	73
Bijbelstudie 11 – De valse profeten	79
Bijbelstudie 12 – ‘Heer! Heer!’ zeggERS	84

Bijbelstudie 13 - De verstandige en de onnadenkende man	90
Bijbelstudie 14 - Afsluiting van de Bergrede	95
Geraadpleegde literatuur	100

VOORWOORD

Met dit boek in handen sta je aan het begin van een reis. Of misschien beter gezegd: een bergtocht. In de Bergrede laat Jezus namelijk zien hoe de weg van God in deze wereld eruitziet: een weg van liefde en gerechtigheid. Dat klinkt mooi, maar het is niet altijd een gemakkelijke weg. Leren vergeven, leren je vijanden lief te hebben, leren om Gods koninkrijk centraal te zetten in je leven: dat vraagt best wat van je. Het belooft dus een uitdagende tocht te worden.

Als de Mount Everest de bekendste berg is, dan is de Bergrede misschien wel het bekendste gedeelte uit de Bijbel. Maar als je in de Bijbel zou zoeken naar ‘Bergrede’ zul je snel ontdekken dat dit woord hier niet in staat. Matteüs verwijst naar Jezus’ uitspraken met ‘deze woorden’ (7:28; Grieks: *tous logous toutous*), wat de Nieuwe Bijbelvertaling weergeeft als ‘deze rede’. Het begrip is afkomstig van kerkvader Augustinus, die dit gedeelte de *Sermone Domini in Monte* noemde: de rede van de Heer op de berg. En zo spreken wij eeuwen later dus over de Bergrede.

Het doel van dit boek is bescheiden: de tekst van de Bergrede beter begrijpen met behulp van recente, wetenschappelijke literatuur, maar wel op zo’n manier dat het helpt om de relevantie voor ons erin te ontdekken. Oftewel, dit studieboek is een verantwoorde uitleg die je helpt om de relevantie van de tekst voor vandaag te ervaren.

Ik heb ook steeds gedacht aan de lezer voor wie dit boek is bedoeld: lezers die – alleen of in een (kleine) groep – bezig zijn met de vraag wat de Bijbel voor hen betekent. Daarom is eveneens gekozen om zo veel mogelijk vanuit bestaande bijbelvertalingen te werken. De gebruikte bijbelvertaling is de Nieuwe Bijbelvertaling uit 2004, tenzij anders aangegeven.

Mijn verlangen is dat dit studieboek een brug vormt tussen de Bijbel en je eigen leven. Dat je ontdekt dat goed lezen en luisteren de moeite waard is. Maar bovenal dat je de Bergrede met nieuwe ogen gaat lezen en het je helpt om de weg van God, zoals Jezus die wijst, in onze wereld te gaan zien.

Bram Oudenampsen

Nederlands Bijbelgenootschap, augustus 2020

VOOR DE KRINGLEIDER

Beste kringleider,

Hieronder vind je suggesties om de bijeenkomsten rond dit boek verder in te vullen.

Meestal is er een binnenkomer: een korte activiteit om het thema van de bijeenkomst alvast te introduceren, voordat de bijbeltekst zelf en de vragen aan de orde komen. Daarnaast vind je voor elke bijeenkomst vragen en opdrachten om het thema verder uit te diepen.

Sommige vragen kunnen altijd, los van het thema van de bijeenkomst, helpen om de bijbeltekst beter te begrijpen. Deze vragen kun je eventueel stellen meteen nadat je de bijbeltekst hebt gelezen. Denk aan vragen zoals:

- Wie is aan het woord?
- Aan wie is de tekst gericht?
- Wat gebeurt in de tekst? Wat zijn de belangrijkste werkwoorden?
- Welke personen of groepen komen in de tekst voor, naast de spreker en de luisteraars?
- Zegt de tekst iets over het verleden, over het heden of over de toekomst?
- Herken je bepaalde woorden of thema's die ook in andere bijbelteksten voorkomen?
- Hoe zou je deze tekst in één zin samenvatten?

We wensen je vruchtbare bijeenkomsten toe!

BIJBELSTUDIE 1

HET BEGIN VAN JEZUS' VERKONDIGING

INLEIDING

Vanaf Matteüs 4:12 lezen we over het begin van Jezus' verkondiging. We lezen waar dit zich afspeelt, wat Jezus' verkondiging inhoudt en hoe we aan de voet van de berg komen waar Jezus de Bergrede zal uitspreken.

... BIJBELTEKST: Matteüs 4:12-5:2

UITLEG MATTEÛS 4:12-5:2

Het begint in Galilea

Jezus begint aan zijn missie in Galilea. Matteüs gebruikt een tekst uit Jesaja 8:23b-9:1 om iets te vertellen over Jezus' missie in Galilea (opnieuw een directe verwijzing). De profetie uit Jesaja gaat waarschijnlijk over de aankondiging van Hizkia, een nieuwe en ideale heerser die zou komen. Het waren toen donkere dagen voor Israël, want het werd overheerst door de Assyriërs. Vandaar dat deze geboorte terecht gezien werd als een licht in de duisternis: met de komst van een nieuwe koning gloort weer hoop. Matteüs gebruikt het citaat uit Jesaja echter om iets heel anders duidelijk te maken. Dat kun je ook goed zien, omdat hij het citaat uit Jesaja niet woordelijk overneemt: hij gebruikt niet de Hebreeuwse Bijbel, maar de Griekse vertaling van die Bijbel, de Septuaginta. Waar in de Hebreeuwse tekst gesproken wordt over *gellil ha-gojim*, 'het gebied van andere volken', is dat in de Septuaginta geworden *Galiläia tôn ethnôn*, 'Galilea van de heidenen'. Hiermee hint Matteüs alvast naar de grote betekenis die Jezus zal krijgen en die vanaf het begin van het evangelie wordt aangeduid: Jezus' missie reikt verder dan alleen Israël. Alle volken zijn bij Hem op het oog. En die missie begint in Galilea. Het is in dit gebied waar Jezus opgroeit en aan zijn missie begint.

Jezus' missie in een notendop

Matteüs geeft de missie van Jezus in 4:23 kort en bondig weer: 'Hij trok rond in heel Galilea; hij gaf er onderricht in de synagogen, verkondigde het goede nieuws van het koninkrijk en geneas iedere ziekte en elke kwaal onder het volk.' Hoewel 'onderricht geven' en 'verkondigen' andere woorden zijn, lijkt Matteüs ze synoniem te gebruiken: een duidelijk onderscheid tussen deze woorden hebben bijbelwetenschappers niet gevonden. We zouden dus globaal kunnen zeggen dat Jezus' missie uit onderwijzen en genezen bestaat. En wat in vers 23 in het klein weergegeven wordt (onderwijzen en genezen), zien we ook op grotere schaal terugkomen in de structuur van het Matteüsevangelie: Matteüs geeft eerst het onderwijs van Jezus weer (de Bergrede in hoofdstukken 5-7) en vertelt daarna over de wonderen en genezingen van Jezus (hoofdstukken 8-9). Zo vormen onderwijzen en genezen de missie van Jezus en de structuur van de eerste hoofdstukken van het evangelie volgens Matteüs.

Het onderwijs van Jezus gaat over het goede nieuws (het 'evangelie') van het koninkrijk. Matteüs besteedt veel aandacht aan dit thema. Hij gebruikt hoofdzakelijk het begrip 'koninkrijk van de hemel', maar wisselt dit ook af met het begrip 'koninkrijk van God'. In de Bergrede gebruikt Jezus deze twee begrippen ook afwisselend (5:3 en 6:33). Bijbelwetenschappers denken dat Matteüs een voorkeur geeft aan het begrip 'het koninkrijk van de hemel' om te benadrukken dat het koninkrijk een onaards karakter heeft. Het gaat niet om een koninkrijk zoals je dat hier op aarde tegen kunt komen: het is een koninkrijk van elders, waar het er anders aan toegaat dan bij ons. Om dit onaards karakter dus te benadrukken, gebruikt Matteüs het woord 'hemel'. De hemel is voor Matteüs namelijk de plek waar het er precies zo aan toegaat als God wil (6:10). Het is een plek waar God als rechtvaardige en genadige Koning heerst. Staat dit dan helemaal los van de aarde? Nee, want voor Matteüs kan Gods koninkrijk hier en nu al wel gestalte krijgen. Je zou het zo kunnen zeggen: Gods koninkrijk is daar aanwezig waar de wil van de Koning gedaan wordt. In de hemel op een volmaakte manier, hier op aarde soms in beginsel.

Naast het onaardse karakter van dit koninkrijk maakt Matteüs in zijn evangelie ook nog een ander punt duidelijk over Gods koninkrijk: het staat op het punt aan te breken! De aardse koninkrijken lopen op hun einde en het koninkrijk van God zal snel aanbreken. Het einde van de wereld staat voor de deur, een nieuwe wereld gloort erachter. Dat geeft niet alleen een urgentie aan Jezus' boodschap, maar laat ook zien waar het voor Jezus ten diepste om draait. Je kunt het vergelijken met een persoonlijke crisis. Bijvoorbeeld als je